

JEYN EYR ROMANIDA AYOL XARAKTERINING ZAMON

KATEGORIYASIDA AKS ETISHI.

Nasiba Norbayeva.

Annotatsiya: Jeyn Eyrning asosiy fazilatlaridan biri bu qahramonning ijobiy qiyofasini yaratishdir. Roman borliq uchun mashaqqatli kurash olib borgan yolg'iz, jasur va pokiza qiz obrazi bilan o'quvchilarni o'ziga tortdi va hayratga soldi. Jeyn Eyr obrazi, boshqa ko'plab tasvirlar singari, kontrast printsipi asosida qurilgan, bu holda yozuvchi qahramonning tashqi qiyofasini unga qarama-qarshi qo'yishidan iborat⁴. Ushbu maqolada, Jeyn Eyr romanida ayol xarakterining zamon kategoriyasida aks etishi haqida fikr va mulohazalar yuritiladi.

Kalit so'zlar: *Sh. Bronte asari, Jeyn Eyr, roman, obraz, ayol xarakteri, zamon kategoriyasi, fazilatlar, ijobiy qiyofa, xususiyatlari, fe'l-atvori.*

Qahramon obrazini yaratar ekan, Bronte o'z oldiga maqsad qo'ydi - odatda adabiy asarlarda tasvirlangan umume'tirof etilgan "go'zallik" dan farqli o'laroq, o'zining ichki olijanob qahramonligi tufayli oddiy, ammo jozibali ko'rinishni ko'rsatish. Bronte haqidagi kitobda Gaskell "Korrel Bellning o'limiga" anonim iqtibos keltiradi, unda muallif shunday ta'kidlaydi: "Bir kuni u opa-singillariga o'z qahramonlarini go'zal qilib ko'rsatishlari noto'g'ri ekanligi haqida aytadi. Ular qahramonni boshqa yo'l bilan qiziqtirish mumkin emas deb javob berishdi. Bunga javoban Sharlotta shunday dedi: siz noto'g'ri fikrlayotganingizni ko'rasiz: men o'zim kabi xunuk va kichkina qahramonni yarataman va u o'quvchiga siznikidek qiziq bo'ladi⁵."

Jeynning noaniqligi muallif tomonidan turli personajlar nutqida, ichki monologda, hikoyaning o'zida doimiy ravishda ta'kidlanadi. Shunday qilib, xizmatkor Abbott uni oddiygina jinni deb ataydi. Rochester, u bilan birinchi marta uchrashganida, u boshqa dunyoning fuqarosiga o'xshaydi (sizda boshqa dunyoning ko'rinishi bor), bir oilaga

⁴ Peters, M. (1986). Tinch bo'lmagan qalb. Nyu-York: Afin.

⁵ Harman, C. (2016). Sharlotta Bronte: Hayot. Pingvin kitoblari.



o'xshaydi. Jeyn obrazini chizar ekan, Bronte uni g'ayrioddiy fikrlaydigan, kuchli, irodali, ma'naviy pok qiz sifatida ko'rsatadi. Jeynning xarakteri, tashqi ko'rinishini, biz boshqa qahramonlarning nutqida va ichki monologda uchramiz. Muallif Jeynning Ridning uyidagi hayotini tasvirlaydigan romanning birinchi boblarida biz qizning xarakteri haqida tasavvurga ega bo'lishimiz mumkin.

Romandagi qahramonlar Jeyn Eyrga beradigan xususiyatlar qaysidir ma'noda o'zlari uchun ham muhim xususiyat bo'lib xizmat qiladi. Shunday qilib, Blanshning Jeyn haqidagi so'zlari "o'rmlab yuruvchi jonzo", "o'sha odam", Blansh nutqidagi nafratli ohang tasodifiy emas: bu buzilgan aristokratning o'z mehnati bilan yashaydigan qizga nisbatan nafrat bilan munosabatini ta'kidlaydi⁶.

Jeyn haqidagi qahramonlarning so'zlaridan biz uning fe'l-atvorining xususiyatlari haqida bilib olamiz. Rozamond Oliver Jeynni xotirjam, muvozanatli, o'z qarorlarida qat'iy deb hisoblaydi, Sent-Jon Jeynni missionerlik xotini uchun zarur bo'lgan fazilatlarga ega ekanligiga ishonitirmoqchi bo'lib, shunday deydi: "Siz tirishqoq, tushunadigan, manfaatini o'ylamaydigan, rostgo'y, doimiy va qo'rqmassiz. "Jeynning tavsifi va Sent-Jon va Rochesterning fidoyiligi haqidagi bayonotlari uchun muhim. Jeyn ko'r nogiron Rochesterga turmushga chiqishga rozi bo'lganda, ikkinchisi u "qurbonlikdan quvonch topayotganini" aytadi.

Jeynning tashqi ko'rinishining batafsil tavsifi, uning xarakteri bilan bog'liq, biz buni janob Rochesterning monologidan bilib olishimiz mumkin. U lo'li qiyofasiga kirgan Jen Eyr holatidan hayron bo'ladi va ko'z va nigohlari haqida shunday tasvirlar orqali ta'riflaydi: uning ko'zlarida alanga yonadi; uning nigohlari shudringdek shaffof, yumshoq va his-tuyg'ularga to'la; bu ko'zlar jilmayapti; ular ifodali; taassurotdan keyingi taassurot ularning chuqurligida aks etadi; ular masxara qilishadi va hokazo. Keyin u og'izni ta'riflaydi: u kulishni yaxshi ko'radi, u aql so'ragan hamma narsani aytishga tayyor; ko'p gapirishga va

⁶ Tompkins, J. (2018). Sharlotta Bronte. Britaniyalik muallif. Britannica entsiklopediyasi. Mavjud: britannica.com 2018.



tez-tez tabassum qilishga, iliq insoniy his-tuyg'ularni ifodalashga tayyor bo'lgan og'iz; lekin u yurak nimalarni boshdan kechirayotgani haqida sukut saqlaydi⁷.

Peshona: "O'z-o'zini hurmat qilish va sharoit talab qilsa, men yolg'iz yashay olaman" deganga o'xshaydi. Rochestrer umumiy xulosaga keladi: "peshona e'lon qiladi", Aql mustahkam o'tiradi va jilovni ushlab turadi va tuyg'uning yorilishiga va uni vahshiy jarliklarga shoshilishiga yo'l qo'ymaydi. Har bir qarorda hal qiluvchi ovoz. Kuchli shamol, zilzila va yong'in o'tib ketishi mumkin: lekin men ilm-fanning amrlarini talqin qiladigan o'sha kichik ovozning yo'l-yo'riqlariga ergashaman. Menda ham siznikiga o'xshash jon bor va bir xil yurak. Men hozir siz bilan gaplashaman, urf-odatlar va an'analarni mensimayman va hatto yerdagi hamma narsani rad qilaman.

Yuqorida aytib o'tilganidek, roman birinchi shaxsda hikoya qilinadi. Bunday hikoya qilish an'anasi 18-asrda, yozuvchilarning e'tiborini qahramon psixologiyasiga jalb qila boshlagan bir paytda paydo bo'lgan. Tahlil qilinayotgan romanda hikoyaning bu shakli, shuningdek, boshqa xususiyatlar badiiy usul, qahramonlar psixologiyasini chuqurroq ochishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, Sh. Bronte ko'plab tanqidiy fikrlarga e'tiroz bildirdi va u o'z qahramonini tashqi ko'rinishda yoqimsiz, ammo aqli va shaxsiy fazilatlar bilan o'quvchini mutlaqo o'ziga jalb qilishini ta'kidladi va buni Jeyn Eyr obrazi orqali isbotlab berdi. Romanning butun syujeti butunlay real, o'ylab topilmagan va ozgina to'ldirilgan. Bu Bronte xonim Rov Headdagi Margaret Vuller maktabida o'qituvchi bo'lganida eshitgan va guvoh bo'lgan voqealarga asoslangan. U sodir bo'lgan voqeadan qattiq ta'sirlandi. Shunday so'ng ushbu asar va qahramonini yaratadi. Ushbu qahramon esa viktoriya davri yozuvchilari yaratgan pessimistik, faqat uy va ro'zg'or ishlari hamda bolalar tarbiyasi singari yumushlar charxpalagida aylangan, o'zini ikkilamchi gender sifatida tan olib doimo erkaklarga qaram bo'lib yashashni afzal biladigan ayol qahramonlardan tamoman farq qiladi. Balki asar aynan

⁷ Gaskell, E. (2014). Sharlot Brontening hayoti. Lanxem: Klassikani boshlang.



shu xususiyati bilan bilan ham mashhurlikka erishgan va hali hanuz o'quvcilar e'tibor markazida bo;lib kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Peters, M. (1986).Tinch bo'lmagan qalb. Nyu-York: Afin.
2. Harman, C. (2016).Sharlotta Bronte: Hayot. Pingvin kitoblari.
3. Tompkins, J. (2018).Sharlotta Bronte. Britaniyalik muallif. Britannica entsiklopediyasi. Mavjud: britannica.com 2018.
4. Gaskell, E. (2014).Sharlot Brontening hayoti. Lanxem: Klassikani boshlang.
5. Fraser, R. (2008).Sharlotta bronte. Nyu-York: Pegasus kitoblari.

